

Верховний
Суд

Трудові спори та питання публічної служби під час воєнного стану, практика Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду

Сергій Уханенко, суддя судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, к.ю.н.

Верховний
Суд

НАПРЯМИ ПРОБЛЕМАТИКИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ПІД ЧАС ВОЄНОГО СТАНУ

1. Матеріальне забезпечення
2. Звільнення з військової служби
3. Призов за мобілізацією

Верховний
Суд

Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації

абз. 6 частини першої статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»

справа №160/17962/23

Предмет спору: відмова в оформленні відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації.

Не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані жінки та чоловіки, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, які виховують дитину з інвалідністю віком до 18 років.

Новий чоловік перебуваючи у шлюбі з матір'ю дитини, **має право** на участь у вихованні її неповнолітньої дитини (за умови проживання однією сім'єю). При цьому обов'язок щодо виховання такої дитини відповідно до положень СК України покладено, зокрема, на її батька.

Оскільки обов'язок по вихованню дитини з інвалідністю, приписами частини другої статті 157 СК України покладено на її рідного батька, а відповідно до частини першої статті 260 СК України вичим реалізовує таке право на добровільних засадах, відсутні обґрунтовані підстави вважати, що на нього, за обставин цієї справи, розповсюджуються положення абзацу 6 частини першої статті 23 Закону № 2232-XII.

Верховний
Суд

Зобов'язання звільнити з військової служби

пп. і п. 1 ч. 8 статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і
військову службу»

справа №806/1286/17

Предмет спору: зобов'язання звільнити з військової служби у зв'язку із закінченням контракту

Під час дії особливого періоду з військової служби звільняються військовослужбовці з моменту оголошення мобілізації до часу, визначеного [пунктами 2](#) або [3](#) цієї частини: які уклали контракт на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію та вислужили не менше 24 місяців військової служби за контрактом, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду

Законодавець пов'язує момент припинення контракту, дія якого продовжена у зв'язку з настанням особливого періоду, з рішенням про демобілізацію, у якому буде передбачено здійснення комплексу заходів, спрямоване на планомірне переведення функціонування держави та її військових і військово-цивільних формувань в умовах мирного часу. Або ж такий контракт припиняється з фактичним закінченням особливого періоду. Оскільки закінчення періоду мобілізації не є самоїсною підставою для припинення особливого періоду, а діючим законодавством не визначено чіткого порядку припинення особливого періоду, то його закінчення необхідно пов'язувати із виданням Президентом України відповідного указу про демобілізацію з одночасним проведенням комплексу заходів, передбачених законодавством.

Верховний
Суд

Зобов'язання звільнити з військової служби

пп. г п. 2 ч. 4 статті 26 Закону України «Про військовий
обов'язок і військову службу»

справа №260/1851/22

Предмет спору: бездіяльність щодо звільнення з військової служби у зв'язку з бронюванням Військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, звільняються з військової служби на підставах: під час воєнного стану: через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається [частиною дванадцятою](#) цієї статті.

Системний і буквальний способи тлумачення норм статей 23-25 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» вказують, що відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації та звільнення з військової служби під час мобілізації є різними поняттями і ґрунтуються на положеннях різних інститутів військового права.

Звільнення з військової служби стосується військовослужбовців, тобто осіб, які проходять військову службу. Отже, за змістом і метою бронювання військовозобов'язаних осіб не стосується правовідносин, пов'язаних зі звільненням військовослужбовців із військової служби. Тому факт бронювання військовозобов'язаної особи після її призову на військову службу не може розглядатися як поважна причина для її звільнення з військової служби під час воєнного стану на підставі підпункту «г» пункту 2 частини четвертої статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»".

Верховний
Суд

Відмова у звільненні з військової служби
пп. "г" пункту 2 частини 4 статті 26 Закону України "Про військовий
обов'язок і військову службу» **справа №160/11228/23**

Предмет спору: звільнення з військової служби за призовом під час мобілізації під час воєнного стану, за сімейними обставинами у зв'язку з перебуванням на утриманні військовослужбовця трьох і більше дітей віком до 18 років.

Військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, звільняються з військової служби на підставах: під час воєнного стану: через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається [частиною дванадцятою](#) цієї статті.

Визначальними для вирішення цього публічно-правового спору є перебування на утриманні військовослужбовця трьох і більше дітей віком до 18 років.

Виходячи з аналізу норм Сімейного кодексу України, Верховний Суд зазначає, що позивач, перебуваючи у шлюбі з громадянкою, має право на участь у вихованні її дітей (за умови проживання однією сім'єю). При цьому обов'язок щодо їх утримання у позивача (як вітчима) виникає за умови, якщо в останніх немає матері, батька, діда, баби, повнолітніх братів та сестер або ці особи з поважних причин не можуть надавати їм належного утримання.

Верховний
Суд

Відмова у звільненні з військової служби

абз. 5 пп. "г" пункту 2 частини 4 статті 26 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу» **справа №140/12873/23**

Предмет спору: бездіяльність щодо звільнення з військової служби військовослужбовця, який проходить військову службу за призовом під час мобілізації під час воєнного стану у зв'язку з наявністю дружини із числа осіб з інвалідністю.

Наведена в абзаці 5 підпункту «г» пункту 2 частини четвертої статті 26 Закону №2232-XII підстава звільнення - у зв'язку з наявністю дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю (1 умова) є самостійною. При цьому, в конструкції цього речення відсутня конкретизація, яка саме група інвалідності повинна бути в дружини (чоловіка).

Разом із тим, якщо розглядати випадок поєднання 1 та 2 умов сполучником «та», то навіть у цьому разі Закон № 2232-XII не ставить звільнення військовослужбовців у залежність від наявності у дружини (чоловіка) I чи II групи інвалідності, а лише вказує «із числа осіб з інвалідністю».

Підстави звільнення військовослужбовця з військової служби як: (1) необхідність постійного догляду за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також батьками своїми чи дружини (чоловіка), а також особами з інвалідністю I групи (2) чи II групи (3) є самостійними і не стосуються (не пов'язані) з такою підставою як: у зв'язку з наявністю дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю.

Верховний
Суд

Звільнення його з військової служби

пп «г» пункту 3 частини п'ятої статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і
військову службу» **справа № 520/21316/23**

Предмет спору: звільнення з військової служби у зв'язку з необхідністю здійснення постійного догляду за хворим батьком, що підтверджується відповідним висновком лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я, з урахуванням висновків суду, викладених у цьому рішенні.

Норми Закону № 2232-XII мають вищу юридичну силу у застосуванні до спірних правовідносин на відміну від Постанови № 413. Отже, до спірних правовідносин положення Постанови № 413 не застосовуються. Це підтверджується і тим, що у подальшому набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2024 № 582, якою військовослужбовців виключено з Постанови № 413.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!